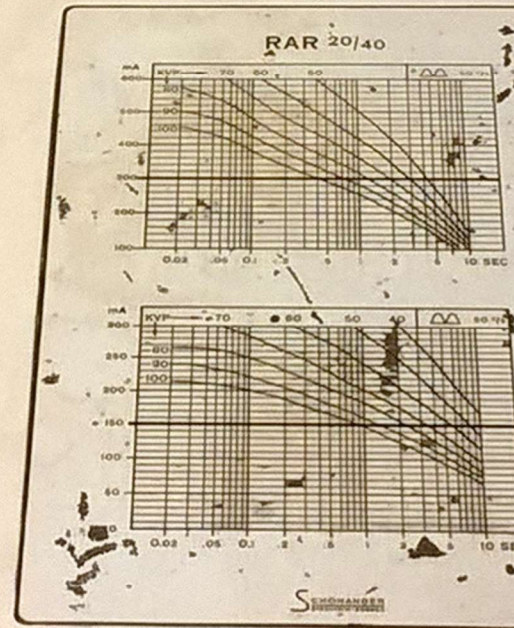

SJUKHUSFYSIKERN

Organ för Svenska Sjukhusfysikerförbundet
Nr 4 2020

SCHÖNANDER
STOCKHOLM, SVEGLEN

mA \sim CORR.

TEMA-EXPERT: Strålsäkerhetsexperten

TEMA-gruppen
genom **Cristopher L Rääf, Lunds universitet**

*Christopher L. Rääf.
Foto: Lunds universitet/
Kenneth Ruona*

Pufendorf institutet vid Lunds universitet har gett anslag till ett multidisciplinärt forskningsförberedande arbete kring strålskyddsexperten. Tema-gruppen ska studera hur expertrollen kan påverkas i en tid av tilltagande misstro mot etablerade medier och ett ökat utbud av informationskanaler som sociala medier erbjuder. Temagruppen kommer därför fokusera på att identifiera vilken framtida kunskap som är angelägen för att förstå hur allmänheten uppfattar risker med strålning och vilka förväntningar som ställs på strålsäkerhetsexperten.

Genom ett tvärvetenskapligt tillvägagångssätt tänker vi utforska rollen som vetenskapliga experter i ett politiskt och socialt sammanhang med specifikt fokus på strålsäkerhetsexperter. Strålsäkerhetsexpertrollen är särskilt intressant med tanke på att strålsäkerhet involverar väldigt många

och mycket engagerade intressenter i samhället, och har blivit mycket politiserad på grund av till exempel användningen av kärnenergi. Vi bedömer det också sannolikt att strålsäkerhet förblir angeläget inom den närmaste framtiden, eftersom ambitiösa klimatmål som uppställts av internationella samfund kommer göra att fortsatt användning av kärnenergi åter kan komma in i den politiska debatten. Aktörer, både tillståndshavare som till exempel sjukvård, kärnkraftsindustri och forskningsverksamhet, och andra berörda intressenter, exempelvis patienter, allmänhet och lokala myndigheter nära kärntekniska anläggningar, inklusive organisationer, experter och beslutfattare, måste samtliga på ett eller annat sätt konfronteras med avvägningar mellan olika värden och mål med användning av strålning.

Det kan också finnas motstridiga åsikter om vilket ansvar detta innebär. Som svar på ständigt förändrade användningsområden och tekniker med joniserande strålning, kan aktörerna dessutom behöva ändra och utöka sina roller. Det är alltså under dessa förhållanden som den framtida "opartiska sakkunniga strålnings-experten" förväntas agera.

Gruppen har hittills hunnit gå genom litteratur som bedömts som särskilt relevanta och tillgängliga ur ett flervetenskapligt perspektiv. Vi har bl.a. gemensamt läst IRPA:s riktlinjer för 2016 års version. Certifiering av en strålsäkerhetsexpert (1) för att få en i gruppen gemensam insyn i exempel på formella expertkrav. Vi har därefter gemensamt läst IRPA:s nya

Experten i en tid utan tillit?

riktlinjer för risk- och kris-kommunikation (2), och börjat reflektera om dessa förväntningar på både den enskilde experten och på strålskyddsamfundet som helhet tydligt avspeglas i de exemplifierade utbildningsprogrammen för formella kompetenskrav i strålningsvetenskap. Hur får strålskyddsfysikern den träning i riskkommunikation som behövs för att leva upp till IRPA:s Code-of conduct?

Vi har också läst om riskrelationell teori som kan användas som ett verktyg för att ta fram en strategi för riskkommunikation (3), och börjat tillämpa den på radonproblematiken. Enligt vissa forskare är radon, till skillnad från andra situationer som involverar exponering för joniserande strålning, relativt ouppmärksammat som folkhälsorisk. Radon är särskilt intressant att studera, eftersom kris- eller riskmedvetandet på många sätt är det rakt motsatta den stora

katastrofala exponeringssituationen som t.ex. efter Fukushimaolyckan 2011. För radon efterfrågas snare än mer livaktig debatt eftersom risk-kommunikationen har präglats av kampanjliknande satsningar med vissa mellanrum, men med ganska blygsamma långsiktiga resultat i form av sänkta nivåer av radon inomhus bland allmänheten (4). Det har till och med skrivits manifest riktade mot både strålsäkerhetsexperten och beslutsfattare för att ändra bland annat strategin för riskkommunikation och medvetandegöra problemets omfattning (5). För att få en förståelse för varför t.ex. radon inte anses lika hotfullt som konsumtion av radioaktivt kontaminerade livsmedel, har gruppen även börjat titta på olika psykologiska faktorer som påverkar människors uppfattning av hot (6).

Det ovan nämnda är exempel på fall som belyser faktorer som en

strålsäkerhetsexpert måste förhålla sig till för att bättre nå fram till berörda aktörer med sitt budskap. Vi planerar att genomföra vissa utåtriktade aktiviteter i form av ett avslutande seminarium om ämnet under senhösten 2021 med öppen inbjudan för både forskare, sakkunniga och allmänhet. Programmet är tänkt att fokusera på förståelse för den framtida rollen för strålningsexperter, inklusive dess tvärvetenskapliga, politiska och samhällsliga sammanhang.

Vi hoppas att seminariet kan erbjuda ett tillfälle till en interaktiv diskussion med publik och inbjudna talare, samt en möjlighet till öppen självreflektion av temagruppen och inbjudna gäster. För att spetsa till det; vem av oss inom svenska radiofysiksamfundet hade kunnat, orkat och velat agera som en Anders Tegnell inför en eventuell framtida nationell radiologisk eller nukleär kris?

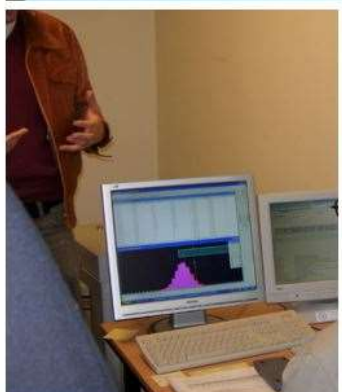

Bild: Christopher L. Rääf

I TEMA-gruppen ingår:

Christopher L. Rääf (koordinator),
Professor i strålningsvetenskap, Lunds
universitet (LU).

Christian Bernhardsson, docent i
strålningsvetenskap, LU.

Åsa Ek, docent i arbetsmiljö LTH, LU.

Kristina Eriksson-Stenström, professor
i kärnfysik, LU.

Ragnar Löfstedt (inbjuden extern
gästforskare), professor i riskhantering
och rector vid King's Centre for Risk
Management i London.

Henrik Rahm, docent i nordiska språk,
LU.

Ullrika Sahlin, docent i
miljövetenskap, LU.

Filippa Säwe, docent i Service
management (LU).

Åsa Thelander (bitr. koordinator),
docent i Media and
kommunikationsvetenskap, LU.

Länk till hemsida:

<https://www.pi.lu.se/tema/expert-expert-pa-stralsakerhet-i-en-tid-utan-tillit>

Referenser:

1. International Radiation Protection Association (IRPA). IRPA GUIDANCE ON CERTIFICATION OF A RADIATION PROTECTION EXPERT. (2016).
2. International Radiation Protection Association (IRPA). PRACTICAL GUIDANCE FOR ENGAGEMENT WITH the public on radiation and risk. (2020).
3. Boholm, Å. and Corvelec, H. A relational theory of risk. Journal of Risk Research 14(2), 175–190 (2011).
4. Ragnar Lofstedt (2019) The communication of radon risk in

Sweden: where are we and where are we going?, Journal of Risk Research, 22:6, 773-781 (2019).

5. F. Boudier, T. Perko, R. Lofstedt, O. Renn, C. Rossmann, D. Hevey, M. Siegrist, W. Ringer, C. Pözl-Viol, A. Dowdall, I. Fojtíková, F. Barazza, B. Hoffmann, A. Lutz, S. Hurst & C. Reifenhäuser. The Potsdam radon communication manifesto, Journal of Risk Research, <https://doi.org/10.1080/13669877.2019.1691858> (2019).

6. Enander, A. Människors förhållningssätt till risker, olyckor och kriser. Reviderad upplaga. Publikationsnummer: MSB1316, ISBN: 978-91-7383-894-8 (2017).

Pufendorfinstitutet. Foto: Lunds universitet / Charlotte Carlberg Bårg

